

פרשת שלח

כנפי יונה

פרשת מרים ופרשת המרגלים

"שִׁלַּח לְךָ אֲנָשִׁים וַיֵּתְרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד
אִישׁ אֶחָד לְמִשְׁתָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כָּל גִּשְׁיַי בָּהֶם" (במדבר י"ג ב')

"שלח לך אנשים - למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה
על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר". (רש"י)

פרשת המרגלים מעוררת תמיהה גדולה: מדוע ראו בני ישראל צורך לשלוח
מרגלים על מנת לבדוק את הארץ לפני שנכנסו לכבוש אותה? מדוע שונה
מצוות כיבוש ארץ ישראל מכל שאר תרי"ג מצוות, שאותם קבלו בני ישראל
ללא שאלות והרהורים, ומבלי שבכלל ידעו את תוכנה של התורה. הם מעולם
לא ביקשו להשתתף ב "שבתון לדוגמא" לפני שקיבלו על עצמם את השבת;
הם גם מעולם לא ביקשו לטעום תחילה אוכל כשר לפני שקיבלו על עצמם את
הלכות כשרות. כיצד יתכן שהעם שהלך אחרי הקב"ה בעיניים עצומות פתאום
יבקש לבדוק את ארץ ישראל בעצמו קודם הכיבוש?

שאלה נוספת העיר בעל ה"שמן הטוב", והיא נוגעת לדבריו של רש"י הנ"ל;
רש"י מביא שהייתה ביקורת על המרגלים על כך שלא למדו מוסר מסיפורת
של מרים.

טענה זו קשה לכאורה; מהיכן יכולים היו המרגלים ללמוד מוסר מפרשת
מרים? הרי ישנו הבדל מהותי בין לשון הרע על בן אנוש כפי שהיה בפרשת
מרים ובין לשון הרע על דבר דומם - הלוא הוא ארץ ישראל.

נראה שהטעות של כלל ישראל התחילה מנבואתם של אלדד ומידד
שהתנבאו במחנה. כפי שמביא רש"י בפרשת בהעלותך (י"א כ"ח) נבואתם של
אלדד ומידד עסקה בכך שמשה רבנו ימות ויהושע יהיה זה שיכניס את ישראל
לארץ.

בני ישראל הבינו שמשמעותה של נבואה זו היא שהכניסה לארץ ישראל
תעשה מכח הנהגה שעל פי דרך הטבע, בניגוד להנהגה שהנהיג אותם ה' במדבר
כל עוד משה רבנו היה חי שהייתה הנהגה ניסית, למעלה מדרך הטבע. הם סברו
שכשם שמתן תורה דרש הכנה של ארבעים יום שבאמצעותם הגיעו כלל ישראל
למדרגה העליונה שאפשרה להם לקבל את התורה, כך גם הכניסה לארץ ישראל
דורשת הכנה של ארבעים יום שבהם יתכוננו בני ישראל לכניסה לארץ על פי
הכלים המתאימים לדרך הטבע.

הטעות שלהם הייתה נעוצה למעשה בעובדה שהם חשבו שכפועל יוצא
מהנחה זו הרי שהקב"ה הניח להם מקום להבין את ההנהגה שלו כביכול,
ולתכונן אליה, על פי המושגים שלהם. בכך הם נכנסו למקום שהיה מחוץ
לתחום השיפוט שלהם, וממילא הגיעו גם לכך שדברו סרה בארץ ישראל.

על פי מהלך זה אפשר להבין מה היה המסר שהיה עליהם לקחת מפרשת
מרים; הטענות של מרים היו נכונות מצד עצמם - לו היה מדובר בכל נביא אחר
מלבד משה רבנו ע"ה. אכן, נביאים כמו אהרן ומרים לא הוצרכו לפרוש מהאיש
על מנת לזכות לשמוע את דבר ה'. כאשר התגלה הקב"ה למרים ולאהרן הוא
הוכיח אותם על ההשוואה שעשו בינם לבין משה רבנו ע"ה. משה רבנו היה
שליחו של ה', האיש שנבחר להיות נציגו של הקב"ה ולהנהיג את כלל ישראל
במדבר. מדרגת הנבואה שלו הייתה לפיכך שונה לחלוטין בצורה מהותית
ממדרגת הנבואה של כל נביא אחר - כולל אהרן ומרים. טעותה של מרים נבעה
אפוא מכך שהיא חשבה שניתנה לה הרשות לחשוב על משה רבנו מתוך שימוש
בעולם המושגים שלה - ומשום כך נכשלה בחטא לשון הרע.

זה היה המסר שהיה על המרגלים לקחת מפרשת מרים. הם היו צריכים
להבין שהנהגת הקב"ה את כלל ישראל נמצאת תמיד מחוץ לעולם המושגים
שלנו, ושלא ניתנה לאף אחד רשות להרהר עליה מתוך המדרגה האישית שלו.

ההבדל בין חטא העגל לבין חטא המרגלים

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה עַד־אֵנָּה יִנְאַצְנִי הָעָם הַזֶּה וְעַד־אֵנָּה לֹא־יֵאֱמִינוּ בִּי בְּכָל הָאֱתֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ: אֲנִי בְּדֶבֶר וְאֹרֶשְׁנוּ וְנֶאֱעָשָׂה אֹתָךְ לְגֹזִי־גָדוֹל וְעַצּוֹם מְמֹנֵה: " (במדבר י"ד י"א-י"ב)

הקב"ה אמר למשה רבנו עליו השלום שרצונו להחליף את עם ישראל באומה שתצא ממשה רבנו ע"ה. לא הייתה זו הפעם הראשונה שמשה רבנו נאלץ להתמודד עם גזרה מעין זו; דברים דומים נאמרו למשה רבנו ע"ה לאחר חטא העגל, כאשר גם שם היה עם ישראל בסכנת השמדה.

הגאון ר' ברוך דב פוברסקי מעיר שישנו הבדל מהותי בין תגובתו של משה לדברי ה' לאחר חטא העגל לתגובת משה לאחר חטא המרגלים; לאחר חטא העגל הזכיר משה את זכות האבות: "זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁפָּעַתָּ לָהֶם בְּךָ וּבְיִדְבָר אֱלֹהֵם אֲרָפָה אֶת־זִרְעֶכֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתֵּן לְזִרְעֶכֶם וְנִחַלּוּ לְעֹלָם:" (שמות ל"ב י"ג)

הגמרא בברכות מבארת את טענתו של משה רבנו:

"אמר רבי אלעזר: אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, ומה כסא של שלש רגלים אינו יכול לעמוד לפניך בשעת כעסך, כסא של רגל אחד על אחת כמה וכמה". (ברכות ל"ב ע"א)

טענה זו עמדה לכלל ישראל באותה שעה. משה רבנו הראה שלא יתכן שלעם השם לא תהיה "חסינות" כלשהי שתבטיח את קיומו, ושאין זכות טובה יותר עבור "חסינות" זו מאשר זכותם של האבות הקדושים. אפילו משה רבנו ע"ה לא היה יכול להעמיד עם שקיומו מושתת על ברית עמוקה יותר מזו שהעמידו האבות הקדושים.

אמנם, לאחר חטא המרגלים בחר משה רבנו שלא להזכיר את זכות האבות. במקום זאת הוא דיבר על היבטים אחרים של חילול השם העלול להיגרם כתוצאה מאי כניסת עם ישראל לארץ ישראל.

על מנת להבין את התגובות השונות של משה בשתי אירועים אלו, עלינו לברר תחילה את מקורם של שני החטאים הללו.

חטא העגל היה חטא שיסודו בחוסר אמונה. עם ישראל בחר לעבוד אלוה מעשי ידיו, למרות שרק ימים ספורים קודם לכן הצטווה מפורשות שלא לעשות כן. בהקשר זה ראוי היה להזכיר דווקא את האבות הקדושים; בסוף פרשת שמות (ו' א') הביא רש"י את דברי רז"ל שנקטו שמדרגת האבות ביחס לאמונה בקב"ה הייתה גדולה ממדרגתו של משה רבנו:

"הרהרת על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו (בראשית כ"א י"ב) כי ביצחק יקרא לך זרע, ואחר כך אמרתי לו (שם כ"ב ב') העלהו לעולה, ולא הרהר אחריו".

בהקשר זה בחר משה רבנו לטעון שלא יתכן שעם ישראל - שמוצאו מהאבות הקדושים, אבירי האמונה - יאבד מן העולם חלילה בגלל חטא באמונה, ואילו הוא עצמו - שדרגתו אינה גדולה בנושא זה כמו האבות - יצליח להעמיד אומה אחרת, טובה יותר.

לעומת זאת, בחטא המרגלים בא לידי ביטוי בעיה הנוגעת למידות - שכן לשון הרע מעיד על מידות שאינם מתוקנות. תכונה זו הייתה מעלתו הגדולה של משה רבנו, שהתורה מעידה עליו שהיה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה. (במדבר י"ב ג'). הענווה מבטאת את תמצית המדות כולם, ומכאן אנו למדים שלא היה אדם שהגיע לשלמות כה גדולה במדות טובות כמו משה רבנו - אפילו לא האבות הקדושים. לכן, במקרה זה לא היה יכול משה רבנו להישען על זכותם של האבות הקדושים, ופנה חלף זאת לטעון שהמתת בני ישראל חלילה תביא חילול השם גדול.